מוסדות

דרכי תורה

בנשיאות מרן הגאון
רבי **אשר וייס** שליט"א

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

הלכה	אגדה
נטילת ידים	קדושים תהיו כי קדוש אני

פרשת קדושים [בחו"ל פרשת אחרי] **תשפ"ב**

שנה כ"ד – קובץ כ"ח [תת"ח]

יו"ל ע"י מכון "מנחת אשר"

©
כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"
להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: info@minchasasher.com

יעמדו על הברכה

המזכים את הרבים בהפצת תורתו של מרן הגאב"ד שליט"א

חשיעור חשבועי מוקדש

לעילוי נשמת

מרת בלומא

בת ר' יצחק ע"ה

הונצח ע"י הר"ר משה קאהן שליט"א

פרשת קדושים

נטילת ידים

"**והתקדשתם והייתם קדשים כי אני ה׳ אלהיכם**" (כ׳ ז׳).

א

בשורש המצוה

"**תנא והתקדשתם, אלו מים ראשונים, והייתם קדשים, אלו מים אחרונים, כי קדוש, זה שמן, אני ה׳ אלהיכם, זו ברכה**" (ברכות נ"ג ע"ב).

הרי שהסמיכו חז"ל מצות נטילת ידים לסעודה אקרא ד"והתקדשתם והייתם קדשים", אך אין זה אלא אסמכתא, ועיקר הטעם של מצוה זו מדברי סופרים מפורש במס׳ חולין (ק"ו ע"א):

"אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן נטילת ידים לחולין מפני סרך תרומה, ועוד משום מצוה. מאי מצוה, אמר אביי מצוה לשמוע דברי חכמים, רבא אמר מצוה לשמוע דברי ר"א בן ערך, דכתיב וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים, אמר ר"א בן ערך מכאן סמכו חכמים לנטילת ידים מן התורה. אמר ליה רבא לרב נחמן מאי משמע, דכתיב וידיו לא שטף במים, הא שטף טהור, הא טבילה בעי, אלא הכי קאמר ואחר שלא שטף טמא".

ולכאורה מבואר מדברי הגמ׳ בסוגיא זו דיש ג׳ טעמים לנטילת ידים, או משום סרך תרומה, או משום מצוה לשמוע דברי חכמים, או משום דרשה לר׳ אליעזר בן ערך "וידיו לא שטף במים".

אך באמת נראה מדברי רש"י דאביי לא בא לחלוק על ר׳ יצחק בר אשיאן ולא בא לחדש דבר, אך בדעת רבי אליעזר בן ערך כתב רש"י דנטילת ידים הוי דאורייתא ודרשה גמורה דרש, והתוס׳ חלקו על רש"י בתרתי: א. אביי חידש טעם אחר במצות

נטילת ידים

נטילת ידים דהוי משום נקיות ולא משום סרך תרומה. ב. רבי אלעזר בן ערך מודה דהוי מדרבנן ואסמכוה אקרא, עי"ש.

ובפסחים (קט"ו ע"א ד"ה כל) כתבו התוס' דנטילת ידים לפת הוי משום קדושה ונקיות, עי"ש.

והנה מבואר בחולין (ק"ז ע"א) דנטילת ידים לסעודה צריכה כלי, וכן הוא בשו"ע (סימן קנ"ט סעיף א'), והרשב"א כתב שם בשם הבה"ג דאסמכוה אקידוש ידים ורגלים במקדש שהיה מן הכיור, או למדו כן מקידוש אפר חטאת שצריך כלי, וכך כתב שם במשנה ברורה (ס"ק א').

הרי לן ג' טעמים בתקנה זו דנטילת ידים:

משום סרך תרומה, ופירש"י שגזרו חכמים שהידים שניות הם, ואוכלי תרומה צריכים ליטול ידיהם לפני אכילת תרומה, ומשו"כ גזרו גם על כל אדם האוכל פת. (ואף דלכאורה הוי כגזירה לגזירה, כבר מצינו במקומות רבים שגזרו גזירה לגזירה ואמרו כולה חדא גזירה, והארכתי בגדר זה במק"א).

משום נקיות כמ"ש התוס' בחולין, ואף משום קדושה כמ"ש התוס' בפסחים, כמבואר.

ואסמכוה על שתי מקראות, בברכות על הכתוב והתקדשתם והייתם קדושים, ובחולין למד רבי אליעזר בן ערך ממאי דכתיב וידיו לא שטף במים, ונחלקו רש"י ותוס' אם הוי דרשה גמורה או אסמכתא.

ועוד כתב הרשב"א שדימו נטילת ידים לסעודה לקידוש ידים במקדש, או לקידוש אפר חטאת, ומשו"כ הצריכו כלי.

ב

למה תיקנו דוקא בפת

כתב הלבוש (סימן קנ"ח סעיף א'):

נטילת ידים

"ולפי שאין רוב התרומה אלא ממיני פת דכתיב [שם יח, ד] ראשית דגנך וגו', ואין דרך לאכול מיני דגן אלא אחר שעושין ממנו פת, לא גזרו גם כן נטילה אלא כשיאכל פת".

והביאו השו"ע הרב (שם סעיף א') והמשנה ברורה (שם סק"ב), עי"ש.

אמנם אין הדברים מתיישבים אלא לפי שיטת הראב"ד (תרומות פ"ב ה"א ומעשר פ"א ה"ט) דאין חיוב תרומה מן התורה אלא בדגן תירוש ויצהר, אבל לדעת הרמב"ם שם דכל תרומת פירות מן התורה עדיין צ"ב.

ובשער הציון (שם סק"ג) כתב המשנה ברורה לפי דברי התוס' שתיקנו נטילת ידים משום קדושה ונקיות שלא תיקנו כן אלא באכילת קבע וסתם אכילת קבע אינו אלא פת, וכן צריך לומר גם לשיטת הרמב"ם.

ובחזון איש (או"ח סימן כ"ה אות י"ד) הבליע בתו"ד דאפשר שלא תיקנו נטילת ידים לפירות משום דלפעמים לא הוכשרו משא"כ בפת, וגם במשקין לא תיקנו נטילה דרק תירוש ויצהר חייבים בתרומות ומעשרות מן התורה וכיון שאין דרך לשתותן אלא בכלי ואין יד האדם נוגע בהם לא תיקנו בהם נטילת ידים, עי"ש.

והנה בספר בשמים ראש (סימן שכ"ה בתשובה המיוחסת לר' ישעיה ברבי אבא מארי) כתב דבזמן הזה לא שייך סרך תרומה ואין נטילת ידים אלא מנהג בעלמא, ותמה על כמה מגדולי ישראל שחיברו חיבורים בהלכות נטילת ידים פרטיהם ודקדוקיהם ובאמת אין נטילת ידים נוהגת בזמן הזה מעיקר הדין. (ובהג"ה המיוחסת לרבי יצחק די מולינא, שלפי דברי המו"ל ר' שאול מברלין, כתב היד של ספר זה היה תחת ידו) כתב ששמע ממורו שיש תשובה של גדול אחד, דבאמת אין לברך על נטילת ידים בזמן הזה, עי"ש.

וזקנינו רשכבה"ג רבי מרדכי בנעט בשו"ת פרשת מרדכי (סימן ה') בתשובתו הארוכה שבו הוא פוסל ספר זה מעיקרו ומוכיח שהוא ספר מזוייף ופסול, תקף תשובה זו וכתב שהדברים מופרכים וחמורים ומוכיחים שכל ספר זה שקר וזיוף, דכבר כתבו כל הראשונים והפוסקים דאף שאין אוכלים תרומה בזמן הזה, מ"מ תקנות חכמים במצוות נטילת ידים עומדת בעינה, ועוד דמהרה יבנה בית המקדש, עי"ש.

ג

מצוה או מתיר

ובכל עיקר מצות נטילת ידים יש לעיין בגדרו האם הוי מצוה או מתיר, וכיוצא בשאלה זו דנתי בכמה מקומות לגבי מצוות רבות, לגבי שחיטה והפרשת תרומות ומעשרות (קובץ זכרון שבתי ואריה ב׳ מבי רב סימן א׳), מצות אירוסין (מנחת אשר קידושין סימן מ״ד), לגבי עירוב תבשילין (קובץ זכרון שבתי ואריה א׳ מבי רב סימן ח׳ אות ו׳ וסימן ט׳), וכיוצא בזה יש לעיין במצות נטילת ידים, האם עיקרו להתיר אכילת פת וביסוד גדרו הוי מתיר ולא מצוה, או שמא הוי מצווה וכרוב מצוות דרבנן.

ולכאורה זה תלוי בטעם מצוה זו, דאם משום סרך תרומה אינו אלא מתיר דהוי גזירה משום אוכלי תרומה, ובאוכלי תרומה נטילת ידים להיזהר מלאכול תרומה טמאה, אבל אם מצות נטילת ידים משום קדושה ונקיות אפשר דהוי מצוה.

ונחלקו האחרונים אם אונן חייב בנטילת ידים לפני אכילת פת, ויסוד פלוגתתן תלוי בשאלתנו.

הברכי יוסף (יו״ד סימן שמ״א סק״ה) כתב דאף שאונן אוכל בלי לברך מ״מ חייב ליטול ידיו, דכל עיקר תקנת נטילת ידים הוי איסור לאכול ללא נטילת ידים והוי ככל איסורי התורה, ואין האונן פטור אלא ממצוות העשה אבל אסור לו לעבור על כל איסור, והמשנה ברורה (סימן ע״א ס״ק ז׳) הביא את דברי הברכי יוסף.

אך הביכורי יעקב חלק על הברכי יוסף ונקט דנטילת ידים הוי ככל מצות עשה דרבנן ואונן פטור ממנה, והביאו המשנה ברורה (סימן תר״מ ס״ק ל״א ובשעה״צ שם ס״ק מ״ח), עי״ש.

ד

ארבעה דינים בנטילת ידים

הנה ד׳ גדרים שונים מצינו בנטילת ידים ומקצתם הוסמכו לדין נטילת ידים במקדש, ונבאר:

נטילת ידים

א. נטילת ידים לסעודה, בשו"ע סי׳ קנ"ט ס"א איתא "אין נוטלין לידים אלא בכלי וכל הכלים כשרים אפילו כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה" ומקור הלכה זו בחולין ק"ז ע"א, והרשב"א שם כתב בשם הבה"ג דהסמיכו נטילה זו ארחיצת ידים ורגלים במקדש שהוא מן הכיור ולכן צריך כלי כמו הכיור, א"נ ילפינן מקידוש אפר חטאת דבעינן ביה **כלי** עי"ש, הרי מבואר ברשב"א לדרך אחד דלמדו מצות נט"י לסעודה מרחיצת ידים ורגלים במקדש.

ב. נטילת ידים לתפלה, מקור הלכה זו בברכות ט"ו ע"א שם דרשו מקרא (תהלים כ"ו י׳) "ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה׳" דמצוה ליטול ידיו לתפלה, וכ"ה בשו"ע סי׳ צ"ב סעיף ד׳, עי"ש. ובטעם נטילה זו כתב המשנה ברורה (שם ס"ק י"ג) לעיין במה שכתב לעיל (סימן ד׳ סק"א), ושם כתב שני טעמים לנטילת ידים בבוקר. להרא"ש מחשש שבלילה נגע במקומות המטונפים, להרשב"א משום קידוש ידים מהכיור, עי"ש.

ג. נטילת ידים לעושה צרכיו, מקורו בב"ק י"ז ע"א "אמר רבה בב"ח הוה אזילנא בהדיה דר׳ יוחנן למשאל שמעתא כי הוי עייל לבית הכסא והוה בעינא מיניה מילתא, לא פשיט לן עד דמשי ידיה ומנח תפילין ומברך" וכעי"ז אמרו גם בסוכה מ"ו ע"א ארבא עי"ש.

וג׳ דרכים יש בנטילה זו, א׳ משום נקיות כמבואר בבית יוסף סי׳ ד׳, ב׳ משום ברכת אשר יצר, דכיון שנגע במקומות המכוסים ועשה צרכיו צריך ליטול כדי לברך כמבואר בסי׳ קס"ה, ג׳ משום רוח רעה כמבואר שם סי׳ ד׳ סעיף י"ח ובמשנה ברורה שם ס"ק נ"ט עי"ש.

ד. נטילת ידים לקם ממיטתו בבוקר דהוי משום רוח רעה ששורה על ידיו כמבואר בסי׳ ד׳ סעיף ז׳, והנה בנטילה זו מצינו דצריך ליטול כל יד ג׳ פעמים, מה שלא מצינו לא בסעודה ולא בתפלה, וזה סוד ה׳ ליראיו שידעו חז"ל דרוח רעה זו אינה מסתלקת אלא בכה"ג, אך ביוצא מבית הכסא גם מצינו י"א דצריך ג׳ פעמים, עיין ברעק"א וכ"ה בכף החיים שם ס"ק ס"ו דהלא גם בו מצינו רוח רעה, אף שאין לדמות רוח לרוח, וכבר הביא המגן אברהם בסי׳ ז׳ מספר היכל הקודש דצריך ג"פ ודחה דבריו דאי"צ ג"פ אלא בשחרית וכ"ה במשנ"ב בסי׳ ד׳ סקל"ט עי"ש.

נטילת ידים

ולכאורה אי"צ כלי ליוצא מבית הכסא אלא לסעודה בלבד, ולכתחלה בקם בבוקר אבל בביה"כ לא מצינו וכ"כ באליהו רבה ס"ק י"ב בשם מקור חיים וכ"כ במג"א סקי"א ובמחצית השקל וכ"ה בכה"ח אות ס"א. אמנם בשו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' צ"ו כתב דלכתחלה יש לנהוג כן וכן ראיתי בהליכות שלמה בשם הגרש"ז אוירבך זצ"ל, אבל אין בזה אלא מנהג ממדת חסידות ולא מדינא עי"ש.

והנה חידוש מצינו בסי' רכ"ז סעיף ג' "היה יושב בבית הכסא ושמע קול רעם או ראה ברק אם יכול לצאת ולברך תוך כדי דיבור יצא ואם לאו לא יצא" ובמשנה ברורה שם ס"ק י"א דאם עשה צרכיו אינו יכול לברך אא"כ ינקה ידיו תחלה אבל אם לא עשה צרכיו אף דמבואר בסי' ד' דגם היוצא מבה"כ ובית המרחץ צריך ליטול ידיו גם בלא עשה צרכיו אבל כדי שלא יפסיד ברכה זו יכול לברך ללא נטילה עי"ש.

ה

מים אחרונים

"ופטורין מרחיצת ידים. אמר אביי: לא שנו אלא מים ראשונים אבל מים אחרונים חובה" (עירובין י"ז ע"ב).

ובגמ' שם תחילה אמרו משום דורמא, ושוב אמרו משום מלח סדומית, והתוס' (שם ד"ה מים) נקטו דעיקר טעם מים אחרונים משום מלח סדומית ומכיון שאין מלח סדומית מצוי בימינו, שוב אין מים אחרונים חובה, וכך כתבו עוד בברכות (נ"ג ע"ב) ובעירובין (י"ז ע"ב), עי"ש.

אך רוב הראשונים והאחרונים לא חילקו בין ימי קדם לזמנינו, ובדעת השו"ע נחלקו האחרונים.

דבשו"ע (סימן קפ"א סעיף א') איתא:

"מים אחרונים חובה".

ולקמן (סעיף י') כתב השו"ע:

"יש שאין נוהגים ליטול מים אחרונים, ואפי' לנוהגים כן, אדם שהוא אסטנים ורגיל ליטול ידיו אחר הסעודה לדידיה הוו ידים מזוהמות וצריך ליטול ידיו קודם ברכת המזון".

ובשו"ת נחפה בכסף (ח"א דף קנ"ג ע"ב) כתב דכיון שבסעיף א' סתם דמים אחרונים חובה, שמע מינה דלא ניח"ל במנהג שהביא בסעיף י', וכך כתב בתורת חיים (חולין ק"ה ע"ב).

ולולי דבריהם היה נראה דבסעיף א' העתיק המחבר את דברי הגמ'בכל עיקר ויסוד דין מים אחרונים, ואין בהכרח ללמוד מזה שלילת המנהג שהביא בסעיף י', אך מ"מ מדברי הרמב"ם מבואר שאף בזמן הזה מים אחרונים חובה, שהרי כתב (הל' ברכות פ"ו ה"ג) שגם שאר מלחים יש שמסמות את העינים כמו מלח סדומית, ולפיכך מים אחרונים לעולם חובה הן.

ורוב האחרונים החמירו מאוד במים אחרונים אף בזמן הזה, בין מצד ההלכה ובין מדעת המקובלים.

עיין מגן אברהם (סק"י), ביאור הגר"א (סעיף י'), משנה ברורה (ס"ק א' וס"ק כ"ב) וערוך השלחן (סעיף ה'), ואכמ"ל.

ב

ברך על המצוה ונמלך שלא לעשותה

הנה ידועים דברי הריטב"א בחולין ק"ו ע"ב דהנוטל ידיו לפת ונמלך בדעתו שלא לאכול אין ברכתו לבטלה. ובשו"ת עמודי אש סימן ב' למד מדבריו לכל מי שבירך ברכת המצוה ונמלך בדעתו שלא לקיימה דאין ברכתו לבטלה כיון שבשעה שבירך היה בדעתו לקיימה. ודבריו תמוהים לענ"ד גם מגמרא וגם מסברא. (ועיין לקמן אות ב' שיש עוד מן האחרונים שכתבו כדבריו).

דהלא איתא בשו"ע סימן תקפ"ה ס"ג דמי שבירך על השופר ולא יכול לתקוע אין ברכתו לבטלה כיון שהוציא בברכתו את מי שיתקע במקומו, הרי לן דלולי שמוציא אחרים ברכתו לבטלה אף מי שנאנס מלקיים את המצוה ברכתו לבטלה וק"ו למי שנמלך בדעתו.

נטילת ידים

ואף שנראה לכאורה דעיקר כונת הטור והשו"ע למי שאינו יכול לתקוע כלל ומעיקרא ברך ע"מ שאחר יתקע, ועי"ש בט"ז, מסתימת הפוסקים משמע דה"ה למי שהתכוון לתקוע ונאנס ולא יכול לתקוע.

וגם מסברא פשוט דאין הנידון דומה לראיה כלל, דכל כונת הריטב"א דכיון **דעל הנטילה** ברך והרי נטל כבר קיים המצוה וכאשר **נמלך מלאכול** ובטלה סיבת המצוה לא בטלה המצוה, אבל המברך על המצוה ולא קיימה פשוט שברכתו יצאה לבטלה, והרי הוא כמי שבירך על הפרי ולא אכלו שברכתו לבטלה וכמבואר להדיא בתוס׳ ברכות ל"ט ע"א ומקורו בירושלמי ברכות פ"ו מ"א עי"ש.

וכנראה הבינו העמודי אור וסייעתי׳ דלאחר שנמלך שלא לאכול אין הנטילה מצוה כלל אלא כרחיצה בעלמא דהסעודה היא שקובעת את כל גדר מצות הנטילה, אך נראה יותר כנ"ל, דאין הנידון דומה לראיה.

ומשו"כ נראה עוד דאין סתירה בין דברי הריטב"א לדברי התוס׳ בכתובות ע"ב ע"א שכתבו דלא תיקנו לברך על ספירת הזבה שמא תסתור, דגם שם החשש הוא שתסתור ספירתה ונמצא שלא קיימה מצוה דאין מצוה אלא בספירת שבעה נקיים ואם לא השלימה ספירתה לא קיימה מצוה כלל. (אמנם כבר כתבתי במק"א דלענ"ד אין כונת התוס׳ שם כלל לברכה לבטלה אלא שלא תיקנו ברכה על מצווה שאינה ביד האדם לקיימה ולהשלימה, וכעין מש"כ הרשב"א בשו"ת ח"א סי׳ י"ח דלא תיקנו ברכה על הצדקה כיון שקיומה תלוי ברצון המקבל, ואכמ"ל).

וכיוצא בדבר יש לפקפק גם במה שכתב החיד"א בספר מורה באצבע דלפי שיטת הבה"ג דכל ימי ספירת העומר תלויים זב"ז ואם דילג יום אחד שוב אינו סופר וכך חוששים להלכה לגבי ברכת הספירה, ומ"מ אין הברכה למפרע ברכה לבטלה לפי דברי הריטב"א, (והארכתי בזה במנחת אשר מועדים ח"ג סימן ל"ב אות ב׳) ולדידי נראה פשוט דשאני ספה"ע שאם דילג יום א׳ לא קיים מצות הספירה, ואף שלענ"ד כל יום הוי מצוה בפנ"ע מ"מ מדין תמימות הוי חסרון בשלימות הספירה שהיא עצם המצוה, משא"כ בנט"י דקיים מצותו בשלימות כשנטל. אמנם מטעם אחר נראה עיקר דאין הברכה לבטלה למפרע דבאמת הוי כל יום מצוה בפני עצמה אלא דכל שדילג יום אחד אינו יכול לספור **מכאן ולהבא** ואכמ"ל, עיין במנחת אשר שם.

נטילת ידים

ואם נרצה למצוא דוגמא לדברי הריטב"א לכאורה הרי זה דומה למי שהפריש תרו"מ ונמלך שלא לאכול את הפירות או שחט ונמלך מלאכול בשר, דהלא אין אדם מצווה במצוות אלה אא"כ ברצונו לאכול בשר ופירות וכאשר נמלך מלאכול אין כאן מצוה, והרי זה דומה למש"כ הריטב"א.

אך באמת אין זה דומה כלל, דאף שאין אדם מחוייב במצוות אלה אא"כ ברצונו לאכול, מ"מ פשוט דמי שהפריש ושחט ולא נתכוין מעיקרא לאכול אין ברכתו לבטלה דמ"מ הרי התיר את הפירות ואת הבשר לאכילה, וכל דכפין ייתי ויאכל, כך נראה פשוט לענ"ד.

אלא אי איכא לדמויי להא דמיא למי שקבע מזוזה בפתח ביתו ונמלך מלדור בבית, דכיון דמזוזה חובת הדר כל שנמלך ואינו דר בבית בטלה סיבת המצוה ובזה אין לומר כלל דמ"מ התיר את הבית, דבאמת אין איסור לדור בבית שאין בו מזוזה אלא מצוה יש על הדר לקבוע מזוזה וכמבואר במרדכי מנחות ל"ז ע"ב (סימן תקמ"ד). אך עדיין יש מקום לדון דמ"מ יש מזוזה בפתח הבית וכל מי שידור בו פטור מעתה מלקבוע מזוזה ומקיים מצותו במזוזה זו, ומשו"כ לא הוי ברכה לבטלה.

ונראה דוגמא לדברי הריטב"א, לשיטת הירושלמי דמברכין על עשיית הסוכה (וכמובא בתוס׳ סוכה מ"ו ע"א) ונמלך שלא לישב בסוכה זו אם ברכתו לבטלה, ואפשר שיש לעיין בזה גם לדברי הבבלי לגבי ברכת הזמן, אך גם בזה י"ל דכיון דמ"מ ראויה סוכה זו לישיבת מצוה אין ברכתו לבטלה ושאני מנט"י שנפסלת ע"י היסח הדעת וכיון שנמלך לא לאכול בטלה הנטילה, אך אם יסתור סוכתו בזה הוי לכאורה דומה לדברי הריטב"א. ודו"ק בכ"ז כי קצרתי.

(ובמק"א דנתי במה שנחלקו האחרונים במי שנשאל על הפרשת חלה ותרו"מ אם ברכתו לבטלה, ואין זה ענין לכל ני"ד דשם קיים מצותו בשלמות, אלא ששוב נעקר למפרע ומשו"כ יש לדון בו לכאן ולכאן ואכמ"ל).

ב

ברך על הדלקת נ"ח ולא הדליק

הנה מעשה שהיה באחד שבליל חנוכה ברך על הדלקת הנר ולפני שהדליק שם לב שחלק מבני הבית אינם נוכחים. מכיון שרצה שכל בני הבית יהיו נוכחים בשעת

נטילת ידים

ההדלקה כנהוג וכראוי לא הדליק, אלא המתין עד שיגיעו כל בני הבית ושוב חזר והדליק בברכה, והסביר את מעשיו על פי דברי הריטב"א.

דהנה כתב הריטב"א (חולין ק"ו ע"א) "והנוטל ידיו לאכילה ומברך על נטילת ידים ואח"כ נמלך ולא אכל עכשיו אין בכך כלום ואין מחייבין אותו לאכול כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, דהא מכיון שנטל ידיו גמרה לה ברכת הנטילה שעליה הוא מברך, והאי שעתא דעתו היה לאכול. וכך דנתי לפני מורי והודה לדברי". עכ"ל.

וטעות גמורה טעה בזה וברך ברכה לבטלה, דעד כאן לא חידש הריטב"א אלא **בנטל ידיו** אלא שנמלך **לא לאכול**, דהלא על הנטילה הוא מברך והרי נטל וחידש הריטב"א דאף שנתברר שנטילה זו לא היה בה צורך כיון שנמלך שלא לאכול מ"מ כיון שבשעת הנטילה רצה לאכול ומצווה היה ליטול ידיו באותה שעה אין ברכתו לבטלה. אבל אם ברך על הנטילה ונמלך שלא ליטול פשוט דהוי ברכה לבטלה כיון שלא נטל (אלא שאין זה מצוי כיון שמברכין ענט"י לאחר הנטילה). וכן פשוט בכל מצוה דאם ברך על המצוה ונמלך שלא לקיימה ודאי הוי ברכה לבטלה וכך גם בנר חנוכה.

ויתירה מזו נראה דאם נטל ידיו ונמלך שלא לאכול לפני שברך על הנטילה, אם יברך הוי ברכה לבטלה, דכיון שנמלך לפני ברכתו שוב אין הנטילה מצוה וברכתו לבטלה, ודו"ק בעומק הענין.

ומשום כך תמה אני על מה שכתב בהר צבי או"ח סי' צ"ט לפי"ד הריטב"א דה"ה מי שברך על האוכל ברכת הנהנין ונפל מידו או שנמלך לא לאכול דאינו ברכה לבטלה, ומה שכתבו התוס' בברכות ל"ט ע"א מן הירושלמי דהמברך על התורמוס ונפל מידו דצריך לומר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" אינו אלא משום מראית העין דנראה כברכה לבטלה. אך לענ"ד פשוט דאין זה דומה כלל לדברי הריטב"א כמבואר, דעד לא דן הריטב"א אלא בנטל ידיו אבל אם נמלך ולא נטל ודאי הוי ברכה לבטלה.

והנה בשדי חמד ח"א כללים מערכת ברכות סי' כ"ט כתב דאין דברי הריטב"א מוסכמים והרשב"א חולק עליו שהרי כתב הרשב"א בשו"ת ח"א סי' י"ח דאין לברך על מצוה התלויה ביד אחרים כגון מצות צדקה דאם פלוני לא יקבל נמצאת ברכתו לבטלה. הרי דאף שבשעת הברכה עשה כדין ובכונתו היה לקיים המצוה, מ"מ אם בסוף לא קיים הוי ברכה לבטלה ולא כדברי הריטב"א, ומשו"כ כתב להלכה דיש לדחוק את עצמו לאכול כשנטל ידיו לסעודה עי"ש.

אך לדרכנו גם דבריו אינם, דאף לשיטת הריטב"א הוי ברכה לבטלה אם בסוף לא עשה את מעשה המצוה ואין הנידון דומה לראיה כלל.

והנה נחלקו האחרונים במי שברך על הפרשת חלה תרומות ומעשרות, ואח"כ נשאל על תרומתו אם ברכת ההפרשה הוי לבטלה. בשו"ת הלכות קטנות ח"א סי' מ"ח כתב דלא הוי ברכה לבטלה, וכ"כ החת"ס בשו"ת יו"ד סי' ש"כ ואהע"ז ח"ב סי' צ"ב דכיון דברך על הפרשת התרו"מ והרי הפריש הקיים מצותו, ואף דחכם עוקר את הנדר מעיקרא מ"מ לא הוי ברכה לבטלה, אלא שסתר דברי עצמו בשו"ת יו"ד סימן רנ"ג שם נשאל איך מברכים על גירות של קטנים כיון שיכולים למחות כשיגדלו ואם ימחה תהיה ברכתו לבטלה, וכתב החת"ס דאין צריך לחשוש שמא ימחה כשם שאין צריך לחשוש בברכת הפרשת תרו"מ שמא ישאל ותהיה ברכתו לבטלה, הרי דאם אכן ישאל תהיה ברכתו לבטלה, וצ"ע. ועיין עוד בספר יהושע כתבים ופסקים סי' תקי"ח שנקט דאכן הוי ברכה לבטלה ואין היתר לשאול על תרומתו אא"כ הפריש על כמה פירות ועיסות ובחלקן אינו נשאל והם נשארים בתרומתן עי"ש (ויש לדון בזה בדין נדר שבטל מקצתו בטל כולו ואכמ"ל בזה).

ויש לעיין בשאלה זו לפי דברי הריטב"א, דלכאורה יש מדבריו ראיה דלא הוי ברכה לבטלה דגם כאן ברך על ההפרשה והרי הפריש לקיים את המצוה אלא שאח"כ נשאל על תרומתו, ויהיה מזה ראיה לדברי מהר"י חגיז והחת"ס.

אך באמת יש לחלק לכאן ולכאן, דמחד גיסא עדיף הנשאל על תרומתו מהנמלך שלא לאכול, דבשעה שברך קיים את **המצוה בשלימות** ועשה כל מה שהיה בידו לעשות בשלימות המעשה אלא שאח"כ נשאל, משא"כ במי שנמלך שלא לאכול הלא אין מצוה כלל בנט"י אלא בנוטל ידיו לסעודה, ומאידך יש מקום לטעון דכיון שחכם עוקר את הנדר מעיקרו גרע טפי ואיגלאי מילתא למפרע דמעולם לא קיים מצוה משא"כ במי שנטל ידיו ונמלך שלא לאכול, דכיון שבשעה שנטל היה בדעתו לאכול פת קיים מצוה באותה שעה, ואף למפרע אין המצוה מתבטלת, ודו"ק.

אך אף שיש מקום לחלק בין שאלה זו להא דחידש הריטב"א, מ"מ מסברא נראה כדעת האומרים בשואל על תרומתו דאין בזה ברכה לבטלה כלל, ודו"ק בכל זה.

נטילת ידים

קדושים תהיו כי קדוש אני

הנה פרשה זו תחילתה קדושה וסופה קדושה, בתחילת הפרשה (י"ט ב') כתיב "קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם", ובסוף הפרשה כתיב (כ' כ"ו) "והייתם לי קדשים כי קדוש אני".

וכל פרשה זו מחודשת דהלא חומש ויקרא תורת הכהנים היא וכל כולה עוסקת בתורת הכהנים ושבט לוי, אך מפרשה זו למדנו דלא שבט לוי בלבד קדושה ומקודשת אלא כל העם כולו קדוש הוא, וכל אחד ואחד מישראל מצווה להתקדש "כי קדוש אני ה"א". כל העם כולו ממלכת כהנים היא וגוי קדוש.

אין הקדושה מיוחדת לשבט אחד, הוא שבט לוי, ולא למקום אחד הוא בית המקדש, ולא לזמן אחד, היא יום הכיפורים ושעיר המשתלח (המפורשת בפרשת אחרי מות סמוך לפרשת קדושים), אלא כל ישראל קדושים וכל המקומות הקדושה מצויה בהן וכל זמן ראוי למעלות הקדושה והטהרה.

ולכאורה הוי אמינא דבפרשה זו שכל כולה קדושת ישראל והדרך להשיגה נמצא לקט מובחר של המצות הנשגבות ביותר שבטבען ומהותן קדושה יתירה יש בהן, כגון ג' עבירות חמורות, עשרת הדברות, ונקדשתי בתוך בני ישראל שממנה למדנו דיני מסירת נפש ויהרג ואל יעבור. ולא היא, מצוות רבות כתובות בפרשה זו, מהן עשין ולא תעשה, בין אדם למקום ובין אדם לחבירו, דיני ממונות ומצוות התלויות בארץ ודיני קדשים, כיבוד אב ואם וכבוד רבו, ולא ידענו מה נשתנו אלו מכל מצוות שבתורה, שאין הקדושה תלויה אלא בהן.

אלא באמת אין בין אלה לשאר המצוות, דיסוד הקדושה היא בשיגרת החיים של תורה ושמירת כלל מצוות התורה, דהלא קדושה זו מהי. וכבר כתבו התוס' (קידושין ב' ע"ב ד"ה דאסר) דאף שבגמ' פירשו את קדושת האירוסין ואמירת "הרי את מקודשת לי" משום דאסר לה אכולי עלמא כהקדש, אין זה אלא מעין דרש, אבל פשטות הענין, מקודשת היינו

מזומנת ומיוחדת, וז"ל:

"והרי את מקודשת לי כלומר להיות לי מקודשת לעולם בשבילי כמו (נדרים ד' מח.) הרי הן מקודשין לשמים להיות לשמים **ופשטא דמילתא מקודשת לי מיוחדת לי ומזומנת לי**".

הרי דעיקר הקדושה היא היות הדבר מיוחד ומזומן לדבר אחד ומובדל מכל השאר, וכך גם בקדושת ישראל, והיא שאמר הכתוב "והייתם לי קדשים כי קדוש אני ה' **ואבדל אתכם מן העמים להיות לי**".

להקב"ה אנחנו מיוחדים ומזומנים, חלקו ונחלתו של הקב"ה ומובדלים מכל העמים, והבדלה זו על ידי מצוות התורה שבה מתייחדים אנו להיות עם ה' ובניו של אלוקינו, ורק כך אכן ממלכת כהנים אנחנו וגוי קדוש.

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח **משה** בן
מוה"ר **יוסף דוד** ז"ל

נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת **מלכה מחלה** בת
הר"ר **מרדכי זיסקינד** ז"ל

נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר **דוד הגר** הי"ו
לוס אנג'לס